

УДК 657.471

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО
ПРОДУКЦІЇ**

кандидат економічних наук, Олійник С. О.

Національний університет біоресурсів і природокористування,
Україна, Київ

В статті проведений загальний огляд сучасного стану обліку витрат виробництва і калькулювання собівартості продукції, визначено переваги та недоліки нинішнього стану та запропоновані напрямки його вдосконалення. Проаналізовано чинну законодавчо-нормативну базу обліку і контролю витрат діяльності. Обґрунтовано необхідність системи управління витратами на підприємстві в сучасних умовах господарювання, наводяться основні визначення поняття «управління витратами» та заходи щодо покращення системи управління витратами. Досліджено сутність управління витратами та розглянуто різні види класифікації витрат. Із врахуванням функцій управління витратами виробництва, враховуючи багатогалузевість сільськогосподарських підприємств та досвід вітчизняної та зарубіжної практики обліку, на основі систематизації різних видів витрат запропоновано класифікацію витрат виробництва на сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: витрати виробництва, класифікація витрат, калькулювання, управління виробництвом, управління витратами, облік витрат виробництва, собівартість.

кандидат экономических наук, Олейник С. А. Актуальные вопросы учета затрат на производство продукции/ Национальный университет биоресурсов и природопользования, Украина, Киев

В статье проведен общий обзор современного состояния учета затрат на производство и калькулирования себестоимости продукции, определены преимущества и недостатки нынешнего состояния и предложены направления его совершенствования. Проанализировано действующую законодательно-нормативную базу учета и контроля затрат деятельности. Обоснована необходимость системы управления затратами на предприятии в современных условиях хозяйствования, приводятся основные определения понятия «управление затратами» и меры по улучшению системы управления затратами. Исследована сущность управления затратами и рассмотрены различные виды ее классификации. С учетом функций управления затратами на производство, учитывая многопрофильность сельскохозяйственных предприятий и опыт отечественной и зарубежной практики учета, на основе систематизации различных видов затрат предложена классификация затрат на производство на сельскохозяйственных предприятиях.

Ключевые слова: издержки производства, классификация затрат, калькулирование, управление производством, управление затратами, учет издержек производства, себестоимости.

PhD in Economic, Oliynyk S. O. Actual questions for accounting for production costs/ National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

The article gives a general overview of the current state of accounting for production costs and the calculation of production costs, identifies the advantages and disadvantages of the current state and proposes directions for its improvement. The effective legislative and normative base of accounting and control of expenses of activity is analyzed. The necessity of the cost management system at the enterprise in the modern

conditions of management is substantiated, the main definitions of cost management and measures to improve the cost management system are presented. The essence of cost management is investigated and different kinds of cost classification are considered. Taking into account the functions of management of production costs, taking into account the diversification of agricultural enterprises and the experience of domestic and foreign accounting practices, the classification of production costs at agricultural enterprises is proposed based on the systematization of various types of costs.

Key words: production costs, cost classification, costing, production management, cost management, cost accounting, cost.

Вступ. Більшість вітчизняних підприємств мають значні труднощі при створенні дієвої системи обліку та управління витратами. Тому створення ефективного обліку витрат є надзвичайно актуальним на сучасному етапі.

Результати дослідження обліку і контролю витрат виробництва висвітлені в працях багатьох відомих вітчизняних та зарубіжних вчених: Голова С. Ф., Бутинця Ф. Ф., Левицької С. О., Нападовської Л. В., Палія В. Ф., Сопко В. В., Чумаченка М. Г., Шевчук В. О., Яругової А., Ярмоленко В. П., Ентоні Р., Фостера Д. та інші вчені. Проте деякі питання все ще залишаються відкритими.

Класифікація витрат передбачає групування витрат у відповідні групи, які складаються з однорідних за своїм змістом або близьких між собою витрат. Надзвичайно важливе значення класифікації витрат полягає в управлінні ними і, перш за все, для здійснення калькуляції собівартості продукції.

Нападовська Л. В. зазначає, що ознак класифікації має бути рівно стільки, щоб можна було з їх допомогою отримати найбільш повну інформацію з метою задоволення потреб різних груп споживачів [1].

Сьогодні керівникам для прогнозування поточних і стратегічних управлінських рішень та контролю витрат за сферами діяльності і центрами відповідності недостатньо загальноприйнятої класифікації витрат. На сільськогосподарських підприємствах для цілей фінансового обліку використовують класифікацію витрат, наведену в П(С)БО 16 “Витрати”, а для внутрішньогосподарського планування, обліку і калькулювання собівартості продукції застосовують класифікацію витрат, подану у Методичних рекомендаціях, відповідно до яких всі витрати формуються за центрами відповідальності, об’єктами обліку, планування та калькулювання і класифікуються за: характером участі в процесі виробництва (основні і накладні), способом включення в собівартість продукції (прямі і непрямі), обсягом виробництва і складу витрат (змінні – пропорційні і непропорційні, постійні), видами витрат, економічними елементами (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати) та відношенням до собівартості продукції (витрати на продукцію і витрати періоду).

З урахуванням досвіду вітчизняної та зарубіжної практики обліку, цю класифікацію можна визнати доцільною і для сільськогосподарських підприємств. Така класифікація витрат дає можливість отримати більш точну, розширену та деталізовану інформацію про витрати, проводити поглиблений і ґрунтовний їх аналіз, планування та контроль.

Застосування різних методів обліку витрат впливає як на величину собівартості продукції, так і на величину фінансових

результатів. При методі обліку повних витрат собівартість реалізованої продукції буде більшою, ніж при методі обліку змінних витрат, тому що в цьому випадку усі виробничі витрати включаються в собівартість виготовленої та реалізованої продукції. Виробничі витрати розподіляються між залишками незавершеного виробництва, готової продукції і собівартістю реалізованої продукції, тоді як при “директ-кості” до собівартості включаються тільки змінні витрати.

Прихильники системи “директ-кост” стверджують, що не існує такого методу обліку витрат, який би дозволив з точністю 100% визначати собівартість одиниці продукції, що пояснюється віднесенням витрат на продукцію і, відповідно, перекручує фактичну собівартість та зменшує точність калькулювання.

Крім того, під час визначення собівартості продукції особливу увагу слід приділяти порядку включення до її складу вартості використаних у виробництві матеріальних ресурсів. Так, до методів їх оцінки та віднесення до собівартості продукції відносять такі методи, як метод прямої ідентифікації, метод середньозваженої ціни (вартості), метод FIFO [2].

На практиці застосовуються уже розглянуті методи обліку витрат і визначення собівартості продукції, а саме: позамовний, попередільний і нормативний. При калькулюванні сільськогосподарської продукції доцільно було б використовувати саме нормативний метод обліку витрат, в основі якого лежить нормативна собівартість, що найбільш точно враховує зміни, які відбуваються у процесі виробництва і дає можливість проводити оперативний аналіз та приймати стратегічні управлінські рішення.

В практиці сільськогосподарських підприємств для достовірного та періодичного обліку, аналізу і контролю витрат у процесі виробництва використовується попередільний метод обліку, який є

видом попроцесного методу, при якому витрати формуються за кожним переділом (етапом) на основі первинної документації та нагромаджуються послідовно в міру завершеності виробничого процесу (настання останнього етапу). Що стосується потреб керівництва, то інформації нормативного та попередільного методів для прийняття управлінських рішень недостатньо, тому для внутрішньої звітності підприємствам доцільно використовувати метод обліку витрат і калькулювання собівартості “директ-костинг”, використання якого дозволить виявляти найбільш рентабельні види продукції та приймати відповідні рішення щодо їх виробництва. З метою планування, обліку і контролю діяльності структурних підрозділів на сільськогосподарських підприємствах доцільно використовувати метод обліку за центрами відповідальності (сегментами). Застосування даного методу в практиці управлінського обліку дозволить підвищити точність калькуляційних розрахунків, застосовувати різноманітні методи розподілу непрямих витрат по структурних підрозділах і видах продукції та проводити аналіз і контроль результатів діяльності окремих центрів відповідальності. Крім вищезгаданих методів обліку витрат в практиці сільськогосподарських підприємств залежно від поставлених завдань управлінського обліку, можна використовувати і такі методи, як таргет-костинг ;бенчмаркінг; вартісний аналіз[3].

За способом віднесення витрат та формуванням собівартості повинен бути встановлений постійний контроль. Система управління витратами має функціональний та організаційний аспекти. Вона містить такі організаційні підсистеми: пошук і виявлення чинників економії ресурсів; нормування витрат ресурсів; планування витрат за їхніми видами; облік та аналіз витрат; стимулювання економії ресурсів і зниження витрат.

На думку М. Ф. Огічук «...для прийняття управлінських рішень доречна класифікація витрат за групами: релевантні й не релевантні, постійні та змінні, маржинальні й середні, дійсні та альтернативні»[4]. Релевантні – це витрати, що можуть бути змінені в результаті прийняття рішення, а нерелевантні – це витрати, що не залежать від прийняття рішень. Тобто при прийнятті управлінського рішення про доцільність застосування того чи іншого методу внесення добрив чи виконання іншої господарської операції необхідно визначити різницю між кількома рішеннями і прийняти найбільш оптимальне. Маржинальні – це витрати на виробництво додаткової продукції. Тобто собівартість продукції зменшуватиметься в міру збільшення обсягів виробництва до досягнення проектної потужності підприємства. О. Бородкін вважає, що «...саме від виробничих витрат і собівартості залежить, чи буде продукція, яку виробляють підприємства в умовах економіки, конкурентоспроможна і прибуткова. Оскільки виручка від реалізації продукції є основним джерелом покриття витрат на виробництво продукції, ринкова економіка спонукає підприємства вирішувати, яку продукцію і в якому обсязі виробляти» [5].

Значення обліку виробничих витрат у системі управління можна виявити вже на етапі визначення його цілей та основних завдань, які насамперед полягають у забезпеченні управлінського персоналу організації (господарюючого суб'єкта) найбільш повною і достовірною інформацією, необхідною для контролю за виробничою діяльністю та прийняттям рішень за їх результатами.

Висновок. Отже, головне призначення обліку і контролю витрат на виробництво полягає у контролі за виробничою діяльністю та управління витратами. При цьому найважливіше значення має

оперативно отримана інформація про витрати, що дозволяє втручатись у виробничий процес і оптимізувати його.

Література:

1. Нападовська Л. В. *Управлінський облік: [монографія]* / Л. В. Нападовська. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 450 с.
2. Атамас П. Й. *Управлінський облік: навч. посібник* / П. Й. Атамас. — Д.–К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 440 с.
3. Сук Л. *Склад та класифікація витрат на підприємствах* / Л. Сук // *Бухгалтерія в сільському господарстві*. – 2007. – № 20. – С. 46–49.
4. Огійчук М. Ф. *Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: Підручник* / М. Ф. Огійчук, Л. О. Сколотій,, М. І. Беленкова та ін. / За ред. проф. М. Ф. Огійчука. – 7–те вид., перероб. і допов. – К.: Алерта, 2016. – 1040 с.
5. Бородкін О. *Про формування і облік собівартості продукції за ринкових умов* / О. Бородкін // *Бухгалтерський облік і аудит*. – 2008. – № 4.

References:

1. Napadovska L. V. *Upravlinskyi oblik: [monohrafiia]* / L. V. Napadovska. – Dnipropetrovsk : Nauka i osvita, 2000. – 450 s.
2. Atamas P. Y. *Upravlinskyi oblik: navch. posibnyk* / P. Y. Atamas. — D.–K.: Tsentri navchalnoi literatury, 2006. — 440 s.
3. Suk L. *Sklad ta klasyfikatsiia vytrat na pidpriemstvakh* / L. Suk // *Bukhhalteriia v silskomu hospodarstvi*. – 2007. – № 20. – S. 46–49.
4. Ohiichuk M. F. *Finansovyi ta upravlinskyi oblik za natsionalnymy standartamy: Pidruchnyk* / M. F. Ohiichuk, L. O. Skolotii,, M. I. Belenkova ta in. / Za red. prof. M. F. Ohiichuka. – 7–te vyd., pererob. i dopov. – K.: Alerta, 2016. – 1040 s.

5. *Borodkin O. Pro formuvannia i oblik sobivartosti produktsii za rynkovykh umov / O. Borodkin // Bukhhalterskyi oblik i audyt. – 2008. – № 4.*